

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

КРИВИЛЬОВА ОЛЕНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 371.132/377 (043.3)

**ПРОЕКТУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Хмельницький – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Бердянському державному педагогічному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
Сосницька Наталя Леонідівна,
Таврійський державний агротехнологічний
університет, завідувач кафедри вищої
математики і фізики.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Горбатюк Роман Михайлович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
професор кафедри машинознавства і транспорту;

доктор педагогічних наук, професор
Сущенко Тетяна Іванівна,
Класичний приватний університет, професор
кафедри освіти та управління навчальним
закладом;

доктор психологічних наук, професор
Савчин Мирослав Васильович,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка, завідувач
кафедри психології.

Захист відбудеться «16» травня 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «13» квітня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, зокрема професійно-технічної, що зумовлено, по-перше, тенденціями її розвитку, започаткованими в наказі Міністерства освіти і науки України «Про державну цільову програму розвитку професійно-технічної освіти (2011–2015)» та Указі Президента про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року; по-друге, низкою державних нормативно-правових документів, у яких задекларовано вимоги до професійно-педагогічної діяльності та особистості викладача (закони України «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.), Національна рамка кваліфікацій (2011 р.), наказ МОН «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» (2013 р.), закони України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.).

Ніні відбувається: удосконалення змісту і якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на фоні змін у структурі, умовах і характері їхньої діяльності; підвищення вимог до рівня загальноосвітньої підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, спричинених потребою підвищення якості професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки; посилення уваги до поєднання загальноосвітньої та професійної підготовки в професійно-технічних навчальних закладах (далі – ПТНЗ) з урахуванням подальшої фундаменталізації професійного навчання в умовах суспільства знань та впровадження найсучасніших виробничих технологій; зростання ролі природничо-математичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, що відповідає вимогам високотехнологічного сучасного виробництва; формування особистості майбутніх кваліфікованих робітників з новим світоглядом, конкурентоздатністю та затребуваністю на ринку праці, здатності реалізувати самостійну діяльність на засадах самоуправління та відповідальності за її результати. У цьому контексті, учням ПТНЗ (з числа осіб, які мають базову середню освіту) потрібна не лише професійна підготовка, а й загальноосвітня, особливо затребуваною стає якість її здійснення. Загальноосвітній складник базисної структури навчальних планів для підготовки кваліфікованих робітників поділяється на суспільно-гуманітарну та природничо-математичну. Природничо-математична підготовка займає одну з провідних позицій відносно обсягу предметного навантаження з фізики та математики, які є основою для оволодіння предметами професійно-технічного циклу, що потребує належної кваліфікації викладачів фізико-математичних дисциплін.

Оскільки не існує окремого напрямку підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ відповідно до кваліфікаційних вимог, то такими можуть бути здобувачі вищої освіти, які після закінчення вищого навчального закладу (далі – ВНЗ) здатні здійснювати загальноосвітню підготовку учнів ПТНЗ, зокрема фізико-математичну. Підготовка викладачів до роботи в системі професійно-технічної освіти має низку особливостей, пов'язаних з тим, що в таких закладах освіти, крім

середньої, учні одержують і професійну освіту, тому майбутнього вчителя потрібно готувати до цього.

Але стан освітньо-професійних програм підготовки вчителів фізики та математики, відповідних освітньо-кваліфікаційних характеристик, навчальних планів та робочих програм показує, що професійно-технічна зорієнтованість залишається поза увагою, зокрема при психолого-педагогічній підготовці майбутніх учителів у галузі фізико-математичних наук (станом на 2013 р.). Це зумовлює потребу підвищення рівня психолого-педагогічної компетентності майбутніх учителів фізики та математики за рахунок удосконалення психолого-педагогічного складника їхньої професійної підготовки.

З огляду на специфіку професійно-технічної освіти більшість сучасних докторських та кандидатських дисертацій присвячено психолого-педагогічній підготовці майбутніх інженерів-педагогів різного профілю, які в умовах ПТНЗ можуть займати посади педагогічних працівників, зокрема педагогів професійного навчання та майстрів виробничого навчання (Н. Брюханова, О. Коваленко, М. Лазарєв, Н. Ничкало, В. Олійник, В. Хоменко та ін.). Підвищення рівня якості психолого-педагогічної підготовки дослідники переважно пов'язують з: інтеграцією змісту педагогічних та технічних знань; моделюванням професійної діяльності в гуманістичному контексті; удосконаленням педагогічного складника на основі акмеологічного підходу; структуруванням змісту та збільшенням обсягу взаємозв'язків між психолого-педагогічними дисциплінами. Однак використання акмеологічного впливу та супроводу на всіх рівнях психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у досягненні оптимальності їхнього формування як суб'єктів навчання недостатньо враховані в зазначених вище дослідженнях.

Протягом останнього десятиріччя різні аспекти підготовки майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін досліджувалися вітчизняними науковцями. Дослідженню фахової підготовки майбутніх учителів фізики присвячено сучасні докторські (І. Богданов, О. Іваницький, В. Заболотний, В. Мендерицький, В. Сергієнко, Н. Сосницька, В. Шарко, Г. Шишкін та ін.) та кандидатські дисертації (А. Медведева, Л. Сидорчук, І. Ткаченко, С. Ткаченко та ін.).

Стосовно специфіки професійної підготовки майбутніх учителів математики теоретично обґрунтовано та впроваджено в практику моделі відповідних систем та отримано на їхній основі заплановані результати. Теоретичні, методичні та дидактичні засади професійної підготовки майбутніх учителів математики на рівні фундаментальних досліджень вивчали В. Бевз, В. Моторіна, С. Раков, С. Семенець, З. Слєпкань, О. Співаковський та ін.; різні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів математики досліджували М. Бубнова, К. Гнезділова, С. Карплюк, Н. Кириленко, Л. Наконечна, В. Нічишина, Л. Радзіховська, Л. Тютюн, О. Чемерис та ін. Формуванню професійної компетентності та окремих якостей майбутніх учителів математики присвятили праці А. Воєвода, О. Пеньковець, Ю. Сінько, І. Шахіна та ін.

Аналіз досліджень з різних аспектів підготовки майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін вказує на визнання педагогічного складника у формуванні методичної компетентності або готовності до різноманітних дій у професійно-педагогічній діяльності. Проте відсутні праці психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін щодо діяльності в умовах ПТНЗ.

Узагальнення основних положень наукових праць, які розглядають питання психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, дали підстави визначити напрями, які мають вагоме значення для нашого дослідження, а саме їхній теоретичні та методичні засади: професійної підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі (В. Андрущенко, Р. Горбатюк, Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Мойсеюк, О. Пехота, С. Сисоєва, Т. Сущенко та ін.); формування майбутнього педагога в період професійного становлення (О. Галус, І. Мельничук, В. Орлов, О. Пехота, В. Поліщук, Л. Романишина та ін.); упровадження компетентнісного підходу в освітній процес (В. Байденко, О. Дубасенюк, В. Захарченко, С. Калашнікова, Т. Кристопчук, О. Локшина, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, Ю. Рашкевич та інші); педагогічної акмеології (В. Вакуленко, Г. Данилова, Г. Коваленко, С. Пальчевський, С. Пожарський та ін.); використання аксіологічного підходу в освітній діяльності (І. Бех, В. Гриньова, І. Зязюн, М. Каган, Є. Лодатко, В. Огнев'юк, Ю. Пелех, М. Савчин, С. Сисоєва та ін.); аспектів педагогічного проектування (Н. Брюханова, В. Докучаєва, Д. Новиков, В. Сериков та ін.).

З огляду на результати аналізу соціально-економічних вимог, науково-педагогічної літератури, сучасної освітньої практики з підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ і тенденцій її розвитку встановлено *суперечності*, що виникли між:

- зрослими вимогами до психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ і рівнем їхньої підготовки;
- потребою підвищення рівня психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ та відсутністю цілісної системи цього процесу;
- підвищеними вимогами до проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ та обмеженістю відповідних науково-педагогічних ресурсів;
- потребою майбутніх викладачів ПТНЗ у професійному зростанні та недостатньою акмеологічною зорієнтованістю психолого-педагогічної підготовки на розвиток суб'єкта навчання.

Виявлені суперечності дозволили сформулювати **проблему дослідження** – теоретичне обґрунтування педагогічного проектування психолого-педагогічної підготовки викладачів загальноосвітніх дисциплін відповідно до посилення кадрового потенціалу системи професійно-технічної освіти.

Таким чином, актуальність визначеної проблеми, затребуваність практикою і недостатня розробленість її на теоретико-методичному рівні, а також потреба в усуненні суперечностей зумовили вибір теми дисертації **«Проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану Бердянського державного педагогічного університету в межах наукової теми «Формування особистості в навчально-виховному процесі освітніх закладів у контексті нової української школи» (номер державної реєстрації 0117U003116).

Тему дисертації затверджено вченою радою Бердянського державного педагогічного університету (протокол № 11 від 05.04.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 7 від 24.09.2013 р.).

Мета дослідження полягає в проектуванні системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти та експериментальній перевірці її дієвості.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**.

1. Виявити шляхи і засоби підвищення ефективності психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів на основі сучасної теорії та практики.

2. Обґрунтувати концепцію проектування системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів.

3. Теоретично обґрунтувати та визначити структуру психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів як кінцевого результату психолого-педагогічної підготовки, схарактеризувати критерії, показники та рівні її вияву.

4. Спроекувати систему психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів.

5. Обґрунтувати організаційно-педагогічні умови реалізації спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів.

6. Експериментально дослідити дієвість спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх викладачів ПТНЗ.

Предмет дослідження – психолого-педагогічна підготовка майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін до роботи в закладах професійно-технічної освіти.

Концепція дослідження базується на розумінні, що система психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ є єдністю двох складників: організація освітнього процесу зі створення умов для досягнення студентами оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності (зовнішня психолого-педагогічна підготовка) та процес оволодіння певними компетенціями в досягненні психолого-педагогічної компетентності, передумовами формування якої є вдосконалення виконання основних професійних функцій, що відповідають певним видам психолого-педагогічної діяльності (внутрішня психолого-педагогічна підготовка).

Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що з метою підвищення рівня психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ доцільним є створення умов для досягнення студентами оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності відповідно до стандартів вищої освіти, Національної рамки кваліфікацій та професійних вимог до викладачів ПТНЗ.

Дослідження проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ потребує врахування особливостей теорії професійної освіти, аналізу педагогічного досвіду, а також сучасних тенденцій психолого-педагогічної підготовки учителів фізико-математичних дисциплін та професійних вимог до них.

Запропонована концепція дослідження охоплює чотири взаємопов'язані концепти – методологічний, теоретичний, методичний та практичний.

Методологічний концепт відображає взаємозв'язок і взаємодію методологічних підходів до проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ:

– системний підхід обрано для визначення загальних системних властивостей та якісних характеристик компонентів, що складають психолого-педагогічну підготовку (зовнішню та внутрішню): цілісність і взаємозв'язки зовнішньої підготовки представлено цільовим, ціннісно-мотиваційним, змістовим, операційно-діяльним, контрольо-регулювальним та оцінно-результативним компонентами; внутрішньої підготовки – компонентами психолого-педагогічної компетентності, як-от: ціннісними, когнітивними, метакогнітивними, практичними та міжособистісними вміннями, навичками, знаннями та розуміннями здійснення психолого-педагогічної діяльності;

– компетентнісний підхід є підґрунтям для розробки структури психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ та вироблення тактики освітнього процесу, зорієнтованого на визначені результати підготовки фахівців;

– акмеологічний підхід обрано для створення умов, що спонукають особистість до прогресивного саморозвитку, самоорганізації та відповідно професійного самовдосконалення в досягненні оптимального рівня психолого-педагогічної підготовки та психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ (як кінцевого результату означеної підготовки);

– аксіологічний підхід, який дає змогу визначити сукупність пріоритетних цінностей в освіті, вихованні й саморозвитку людини сучасного суспільства та спроектувати їхнє відображення в нормах та цілях майбутніх викладачів ПТНЗ у процесі психолого-педагогічної підготовки.

Теоретичний концепт визначає систему дефініцій, вихідних параметрів, оцінок, які покладено в основу розуміння процесу проектування педагогічних систем, сутності та структури психолого-педагогічної підготовки та психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ.

Методичний концепт передбачає організаційно-методичне забезпечення психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ (мета, зміст, форми, методи та засоби навчання).

Практичний концепт орієнтований на перевірку дієвості спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, визначення організаційно-педагогічних умов, компонентів, критеріїв і показників сформованості психолого-педагогічної компетентності (як кінцевого результату означеної підготовки).

Отже, сукупність теоретичних положень та організаційно-методичних заходів психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ забезпечує ефективне формування психолого-педагогічної компетентності.

Загальна гіпотеза дослідження ґрунтована на тому, що ефективність психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ можна значно підвищити, якщо спроектувати систему психолого-педагогічної підготовки, зорієнтовану на досягнення оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності (як кінцевого результату) та забезпечити відповідні організаційно-педагогічні умови її реалізації: компетентнісну спрямованість зовнішнього та внутрішнього складника психолого-педагогічної підготовки; оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки з урахуванням особливостей професійної діяльності викладачів ПТНЗ та вимог сучасності; організацію акмеологічного впливу та супроводу в процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ.

Загальна гіпотеза конкретизована **частковими гіпотезами**: спроектована система психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ буде дієвою, якщо:

- досягнення студентами оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності є очікуваним результатом освітнього процесу, який ґрунтується на ідеї студентоцентризму в дотриманні динамічної стратегії професійної освіти та реалізації системного, компетентнісного, акмеологічного, аксіологічного підходів;

- існує взаємозв'язок визначених компонентів (цільового, ціннісно-мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного, контрольно-регульовального, оцінно-результативного) представлених цілісним утворенням, що відображає організований освітній процес зі створення умов для досягнення студентами оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності та процес оволодіння певними компетенціями в досягненні психолого-педагогічної компетентності;

- запроваджувати визначені організаційно-педагогічні умови на рівні системи психолого-педагогічної підготовки (стратегія в досягненні психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ), рівні педагогічного процесу (алгоритм дій для досягнення результатів оволодіння теоретичними знаннями, практично зорієнтованою та самостійною діяльністю окремої теми та дисципліни загалом), рівні педагогічної ситуації (оптимальна концентрація впливу на особистість майбутніх викладачів ПТНЗ);

- забезпечити динамічне поєднання етичних цінностей і міжособистісних, когнітивних, метакогнітивних, розумових, практичних знань, умінь і навичок здійснення психолого-педагогічної діяльності, яке базується на загальних і специфічних компетенціях педагогічної освіти.

Методологічну основу дослідження становлять провідні ідеї студентоцентризму, які стають підґрунтям проектування освітнього середовища, що передбачає забезпечення умов для саморозвитку, самоорганізації та самореалізації майбутніх викладачів ПТНЗ; фундаментальні положення педагогіки та психології теорії наукового пізнання; системний, компетентнісний, акмеологічний та аксіологічний підходи для дослідження різних аспектів проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ.

Нормативна база дослідження: положення законів України «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.); накази МОН України «Про затвердження концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір» (2004 р.), «Про державну цільову програму розвитку професійно-технічної освіти (2011–2015 рр.)», «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» (2013 р.); Національна рамка кваліфікацій (2011 р.); Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013).

Теоретичну основу дослідження становлять напрацювання педагогічної науки щодо проектування в освітній галузі (В. Безрукова, В. Беспалько, Н. Брюханова, І. Васильєв, В. Гінецинський, Л. Гур'є, В. Докучаєва, І. Ісаєв, О. Заїр-Бек, С. Маркова, Д. Новиков, В. Сериков, В. Юдін, Н. Яковлева та ін.); підготовки майбутнього педагога до професійної діяльності (В. Андрущенко, Ю. Бабанський, Р. Горбатюк, Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Н. Мойсеюк, І. Підласий, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.) та її вдосконалення (О. Мороз, О. Пехота, Т. Сущенко та ін.); використання компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутнього педагога (В. Байденко, О. Дубасенюк, В. Захарченко, С. Калашнікова, Т. Кристопчук, Н. Кузьміна, О. Локшина, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, Ю. Рашкевич, Ж. Таланова, В. Шадриков та ін.); становлення майбутнього фахівця у ВНЗ (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Бодальов, О. Галус, А. Деркач, Е. Зеєр, Є. Клімов, А. Кудрявцев, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, І. Мельничук, В. Орлов, О. Пехота, В. Поліщук, Л. Романишина та ін.); загальної та педагогічної акмеології (О. Бодальов, В. Вакуленко, Г. Данилова, А. Деркач, В. Зазикін, Г. Коваленко, Н. Кузьміна, С. Макаров, А. Маркова, С. Пальчевський, С. Пожарський, Л. Рибалко та інші); аксіологічного складника професійної компетентності (І. Бех, В. Гриньова, М. Каган, Є. Лодатко, В. Огнев'юк, Ю. Пелех, М. Савчин, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.).

Для досягнення мети, розв'язання завдань використано сукупність взаємопов'язаних **методів дослідження:** *теоретичних:* аналіз (системний, проблемно-цільовий, нормативно-порівняльний, контент-аналіз навчальних планів і робочих програм, підручників, методичних рекомендацій тощо) – для виявлення стану теорії та практики підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; узагальнення і систематизація науково-теоретичних положень – для уточнення сутності основних наукових понять, істотних для розробки проблеми

дослідження; синтез, абстрагування, класифікація, концептуалізація та прогнозування – для розробки і наукового обґрунтування концепції проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; моделювання – для розробки і теоретичного обґрунтування моделі психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; *емпіричних*: діагностика (анкетування, тестування, спостереження за навчальною діяльністю студентів, бесіда, опитування студентів та викладачів) – для оцінки рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів; педагогічний експеримент – для перевірки дієвості системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; статистичні методи (кількісна та якісна обробка даних, графічне подання результатів) – для відстеження динаміки рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ та встановлення наукової достовірності отриманих результатів дослідження.

Організація дослідження. Дослідження проводилось упродовж 2012–2017 рр. кількома етапами науково-педагогічного пошуку.

Перший етап – початкова фаза проектування (2012 р.): збір вихідних даних та аналіз теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; виявлення потреби в змінах (основних суперечностей); вибір методологічних підходів до проектування системи психолого-педагогічної підготовки; визначення мети, завдань, основних вимог, обмежувальних умов, критеріїв, потенційних учасників, результату спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки; затвердження концепції проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін ПТНЗ.

Другий етап – фаза розробки проекту (2012–2013 рр.): теоретичне обґрунтування та розробка системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; установа ділових контактів і вивчення цілей та мотивацій учасників проекту; розвиток концепції та розробка основного змісту педагогічного проекту (кінцеві результати, стандарти якості, структура проекту, основні роботи, потрібні ресурси); підготовка робочих навчальних програм для впровадження організаційно-педагогічних умов в освітній процес психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ (оновлених модулів дисциплін професійного та практичного циклу, спецкурсів); розробка навчально-методичного комплексу, спрямованого на підвищення рівня психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ.

Третій етап – фаза реалізації проекту (2013–2017 рр.): укладення згоди на впровадження проекту системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; повне введення в дію розробленої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; апробація та експериментальна перевірка дієвості системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін (організація виконання роботи, засобів і способів комунікації та зв'язку учасників проекту; оперативне планування робіт; установа системи інформаційного контролю; керівництво

координацією діяльності); узгодження темпів, моніторинг процесу, прогноз стану, оперативного контролю і регулювання основних показників системи психолого-педагогічної підготовки; рішення проблем і завдань, які виникають.

Четвертий етап – фаза завершення проекту (2017 р.): оцінка результатів упровадження системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ та підбиття підсумків (обробка, аналіз, узагальнення та інтерпретація результатів формульованого етапу експерименту); осмислення теоретичного та практичного значення науково-педагогічного пошуку та підготовка підсумкових документів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася в Бердянському державному педагогічному університеті, Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Запорізькому національному університеті, ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет», Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. До експерименту на різних етапах залучено 384 студенти і 105 фахівців ВНЗ та ПТНЗ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше теоретично обґрунтовано* концепцію розвитку теорії та практики проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін у ПТНЗ, яка ґрунтується на ідеї студентоцентризму в дотриманні динамічної стратегії професійної освіти та реалізації системного, компетентнісного, акмеологічного, аксіологічного підходів у створенні необхідних умов досягнення студентами оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності відповідно до стандартів вищої освіти й професійних вимог до викладачів ПТНЗ; *розроблено та науково обґрунтовано* систему психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, представлену як цілісне утворення, що базується на зовнішньому (зовнішня психолого-педагогічна підготовка) та внутрішньому (внутрішня психолого-педагогічна підготовка) складниках і взаємодіє з системами вищого і нижчого порядку (зовнішнім середовищем та педагогічним процесом) *та* як сукупність змодельованих взаємозв'язків визначених компонентів (цільового, ціннісно-мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного, контрольного-регульовального, оцінно-результативного) на основі функціональних обмежень, що сприяє просуванню студентів до формування оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності; *теоретично обґрунтовано* організаційно-педагогічні умови психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ (забезпечення компетентнісної спрямованості психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ з урахуванням особливостей їхньої професійної діяльності та вимог сучасності, організація акмеологічного впливу та супроводу в процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ) *та запроваджено* на рівні системи психолого-педагогічної підготовки (стратегія в досягненні психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ),

рівні педагогічного процесу (алгоритм дій для досягнення результатів оволодіння теоретичними знаннями, практично зорієнтованою та самостійною діяльністю окремої теми та дисципліни загалом), рівні педагогічної ситуації (оптимальна концентрація впливу на особистість майбутніх викладачів ПТНЗ); *визначено* структуру психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін ПТНЗ, яка базується на загальних та специфічних компетенціях педагогічної освіти (інструментальні, міжособистісні, системні) та є динамічним поєднанням етичних цінностей і міжособистісних, когнітивних, метакогнітивних, розумових, практичних знань, умінь та навичок здійснення психолого-педагогічної діяльності;

– *удосконалено* критерії та показники сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін ПТНЗ, урахуваючи сутність обраних компонентів; зміст навчання майбутніх викладачів ПТНЗ шляхом упровадження оновлених модулів психолого-педагогічних дисциплін та спецкурсів з урахуванням специфіки діяльності в умовах ПТНЗ;

– *подальшого розвитку* набули ідеї проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ за рахунок виокремлення її зовнішніх та внутрішніх складників, зорієнтованих на оптимальні академічні та особистісні досягнення студентів у період їхнього професійного становлення в умовах ВНЗ.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що: схарактеризовано теоретичні і методологічні засади проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; обґрунтовано сутність методологічних підходів до проектування психолого-педагогічної підготовки та розглянуто специфічні принципи такої підготовки; з'ясовано організаційно-педагогічні умови, які забезпечили дієвість спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки; здійснено аналіз наукових дефініцій «проект», «проектування», «психолого-педагогічна підготовка», «психолого-педагогічна компетентність» у контексті проблеми дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що створено та впроваджено в процес психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ (освітнього ступеня «бакалавр» за напрямками підготовки 6.040201 «Математика*» та 6.040203 «Фізика*»):

– *навчально-методичне забезпечення* оновленого змісту модулів психолого-педагогічних дисциплін: «Вступ до фаху», «Загальна психологія», «Педагогічна психологія», «Педагогіка та основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи», «Теорія і методика навчання фізики», «Теорія і методика навчання математики» та спецкурсів «Професійна діяльність викладачів ПТНЗ» та «Педагогічна акмеологія», які містять навчальні програми, матеріали лекцій, практичних і семінарських занять, завдання для самостійної роботи студентів, контрольно-діагностичний інструментарій;

– *навчальні посібники* «Педагогічна діяльність викладачів ПТНЗ» та «Педагогічна акмеологія» для студентів ВНЗ та викладачів ПТНЗ.

Розроблені теоретичні й методичні матеріали дослідження використовуються в освітньому процесі ВНЗ, які здійснюють психолого-педагогічну підготовку

майбутніх викладачів ПТНЗ (освітнього ступеня «бакалавр» за напрямом підготовки 6.040201 «Математика*» та 6.040203 «Фізика*»), а також у системі додаткової професійної освіти (підвищення кваліфікації педагогічних працівників).

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка про впровадження № 59 від 18.10.2017 р.), ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет» (довідка про впровадження № 09/1-647/3 від 03.11.2017 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 57-08/1148 від 03.11.2017 р.), Запорізького національного університету (довідка про впровадження № 01.01-14/169 від 09.11.2017 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка про впровадження № 06/60 від 16.11.2017 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 2993/01 від 27.12.2017 р.).

Особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві працях полягає в тому, що: у монографії [31] – обґрунтовано взаємозв'язок сталого розвитку суспільства та сучасної освіти; у статті [42] – описано забезпечення акмеологічного впливу та супроводу психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ за рівнями.

На захист винесено:

1. Концепцію проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін ПТНЗ.
2. Спроектовану систему психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін ПТНЗ.
3. Методику реалізації організаційно-педагогічних умов на різних рівнях психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ (системи, педагогічного процесу, педагогічної ситуації).

Апробація результатів дослідження. Матеріали дисертації обговорювалися та одержали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні* – «Інтегративний характер ціннісних вимірів освіти в стандартах Болонського процесу» (Бердянськ, 2008), «Форми і способи забезпечення сталого розвитку приморських територій» (Бердянськ, 2012), «Інноваційні технології навчання обдарованої молоді» (Київ, 2012), «Парадигми сучасної освіти і науки: теорія, методика і практика» (Кіровоград, 2013), «Наука в современном информационном обществе» (Москва, 2013), «Инновационное развитие современной науки» (Уфа, 2014), «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2015), «Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи» (Маріуполь, 2015), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2016), «STEM-освіта – проблеми та перспективи» (Кропивницький, 2016); *всеукраїнські* – «Навчання, виховання та розвиток: психолого-педагогічні Деміденківські читання» (Бердянськ, 2011), «Розвиток інженерно-педагогічної освіти на засадах

компетентнісного підходу» (Бердянськ, 2013), «Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх інженерів-педагогів» (Бердянськ, 2013), «Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній і комп'ютерній галузях» (Бердянськ, 2017); «Фундаментальна підготовка фахівців у природничо-математичній, технічній, агротехнологічній та економічній галузі» (Мелітополь, 2017).

Основні положення та результати дослідження обговорювалися на наукових семінарах і засіданнях кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету (2012–2017 рр.).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Формування у майбутніх вчителів готовності до самостійної творчої діяльності» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти захищено в 2006 р. в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 45 наукових публікаціях автора (43 – одноосібні), з яких 26 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 одноосібна монографія (17,8 др. арк.), 4 статті в зарубіжних наукових виданнях та 1 стаття у вітчизняному науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз), 16 – апробаційного характеру, 3 публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (451 найменування, з них 14 – іноземними мовами) та додатків (7 на 49 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 520 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 415 сторінках. Роботу ілюстровано 54 таблицями та 28 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми і доцільність її наукової розробки, визначено мету, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано його гіпотезу та основні завдання, викладено концепцію дослідження, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про впровадження й апробацію результатів дослідження, подано відомості про публікації, у яких відображено основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження, а також подано структуру дисертації.

У **першому розділі** – «Психолого-педагогічна підготовка майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів як педагогічна проблема» – виявлено тенденції розвитку професійно-технічної освіти в педагогічному контексті; проаналізовано науково-педагогічний досвід психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; досліджено особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ.

На підставі аналізу нормативно-правових документів виявлено, що соціально-економічні чинники висувають вимоги до професійної підготовки фахівців в умовах Європейської інтеграції та змін на ринку праці, де рівень освіченості, професійної кваліфікації та компетентності виступають фактором їхньої соціальної захищеності. Нині затребувані фахівці, здатні до різнобічного бачення та аналізу складних проблем життя суспільства і природи, до пошуку нових рішень нагальних проблем, спроможні творчо і критично мислити. Тенденції розвитку професійно-технічної освіти в сучасних соціально-економічних умовах щодо педагогічного контексту спрямовують на зміни змісту і якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; підвищення вимог до рівня та якості їхньої загальноосвітньої підготовки; посилення уваги до поєднання загальноосвітньої та професійної підготовки з урахуванням подальшої фундаменталізації професійного навчання в умовах суспільства знань та впровадження найсучасніших виробничих технологій; зростання ролі природничо-математичної підготовки, що відповідає вимогам сучасного високотехнологічного виробництва; формування особистості майбутніх кваліфікованих робітників з новим світоглядом, конкурентноздатністю та затребуваністю на ринку праці, здатності реалізувати самостійну діяльність на засадах самоуправління та відповідальності за її результати.

Аналіз типової базисної структури навчальних планів підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ дає підстави стверджувати, що природничо-математична підготовка займає одну з провідних позицій, що потребує особливої уваги в підготовці викладачів цього напрямку. Визначено, що майбутні викладачі ПТНЗ – це здобувачі вищої освіти, які після закінчення ВНЗ здатні здійснювати загальноосвітню підготовку учнів ПТНЗ, зокрема природничо-математичну.

Вивчення проблеми дослідження в педагогічній теорії вказує на те, що сучасні теоретичні підходи до психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ є різноманітними і базуються на загальних засадах педагогічної освіти. Здійснений аналіз дав змогу виявити низку спільних рис, характерних для всіх проаналізованих у дисертаціях підходів до вирішення проблеми педагогічної освіти: інтеграція змісту педагогічних та технічних знань; моделювання професійної діяльності в гуманістичному контексті; удосконалення педагогічного складника на основі акмеологічного підходу, структурування змісту та збільшення обсягу взаємозв'язків між психолого-педагогічними дисциплінами; формування методичної компетентності та готовності до різноманітних дій у професійно-педагогічній діяльності.

Виявлення особливостей психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ за напрямками підготовки 6.040201 «Математика*» та 6.040203 «Фізика*», освітнього ступеня «магістр» за спеціальностями 8.04020101 «Математика (за напрямками)*» та 8.04020301 «Фізика (за напрямками)*» галузі знань 0402 «Фізико-математичні науки» (станом на 2013 рік) на основі освітньо-професійних програм підготовки, освітньо-кваліфікаційних характеристик, Національної рамки кваліфікацій, навчальних планів та робочих програм вказує на те, що ланка професійно-технічної освіти залишається поза увагою стандартів

вищої освіти та безпосередньо при психолого-педагогічній підготовці майбутніх фахівців у галузі природничо-математичних наук, оскільки більшість з них професійну підготовку зорієнтовують на загальноосвітні навчальні заклади та вищу школу.

Соціально-особистісні компетенції, що відповідають за самостійне професійне зростання, не враховуються при вивченні студентами психолого-педагогічних дисциплін, тому посилення впливу на формування означених компетенцій (не змінюючи наявних вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики) при психолого-педагогічній підготовці допоможе майбутнім викладачам ПТНЗ у вирішенні типових завдань відповідно до основних функцій професійної діяльності.

У другому розділі – «Теоретико-методологічні основи проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів» – визначено порядок і характеристику дій з проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; обґрунтовано реалізацію концептуальних підходів і принципів у проектуванні психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; визначено сутність, структуру та зміст психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ як результату психолого-педагогічної підготовки.

Схарактеризовано проектування як чинник, що зумовлює хід психолого-педагогічної підготовки та визначає його характер. Вихідними положеннями проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ є:

1. Ідея проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ полягає у створенні умов для досягнення студентами оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики, Національної рамки кваліфікацій та професійних вимог до викладачів ПТНЗ.

2. Мета проекту – підвищення рівня психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ відповідно до стандартів вищої освіти щодо організації освітнього процесу та формування психолого-педагогічної компетентності.

3. Проект зорієнтовано на використання у ВНЗ, що впроваджують освітню діяльність на першому та другому рівнях вищої освіти за напрямками підготовки 6.040201 «Математика*» та 6.040203 «Фізика*».

4. Проект базується на визнанні людини як найвищої цінності суспільства та передбачає: створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів; утвердження в учасників освітнього процесу вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах.

5. Об'єктом проектування є система психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, яка складається з таких компонентів: цільового, ціннісно-мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного, контрольно-регулювального та оцінно-результативного.

6. Моделюється психолого-педагогічна підготовка майбутніх викладачів ПТНЗ.

7. Проект оцінюється за результатами формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ.

Етапи проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ охоплювали такі дії: аналіз об'єкта проектування – психолого-педагогічної підготовки; вибір форми проектування психолого-педагогічної підготовки; теоретичне забезпечення проектування психолого-педагогічної підготовки; методичне забезпечення проектування психолого-педагогічної підготовки; просторово-часове забезпечення проектування психолого-педагогічної підготовки; матеріально-технічне забезпечення проектування психолого-педагогічної підготовки; правове забезпечення проектування психолого-педагогічної підготовки; вибір системотвірного фактора проектування психолого-педагогічної підготовки; встановлення зв'язків і залежностей компонентів психолого-педагогічної підготовки; складання документа проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів; уявне експериментування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів; експертна оцінка проекту психолого-педагогічної підготовки; коригування проекту психолого-педагогічної підготовки; прийняття рішення про використання проекту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. Це завершальна дія процесу проектування, після якого розпочалося впровадження проекту в практику.

Уточнено сутність понять «психолого-педагогічна підготовка», «зовнішня психолого-педагогічна підготовка», «внутрішня психолого-педагогічна підготовка»:

1) психолого-педагогічна підготовка – це зовнішній вплив на внутрішній стан особистості за допомогою створення відповідних організаційно-педагогічних умов з метою досягнення нею оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності;

2) зовнішня психолого-педагогічна підготовка – це організований освітній процес зі створення умов для досягнення студентами оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності;

3) внутрішня психолого-педагогічна підготовка – це процес оволодіння студентами певними компетенціями в досягненні психолого-педагогічної компетентності, передумовами формування якої є вдосконалення виконання основних професійних функцій, що відповідають певним видам психолого-педагогічної діяльності.

Визначено підходи та принципи проектування психолого-педагогічної підготовки, що мають певні призначення. Так, *системний підхід* зорієнтовано на розробку системи психолого-педагогічної підготовки, визначення загальних системних властивостей та якісних характеристик її компонентів. Системний підхід допомагав окреслити мету і завдання навчальної, самостійної та практично зорієнтованої діяльності студентів відповідно до навчального плану та програм ВНЗ тощо (цільовий компонент); обрати методи стимулювання позитивної мотивації студентів (ціннісно-мотиваційний компонент); виділити структуру та зміст предметних та міждисциплінарних знань, адекватних основним функціям,

що реалізують викладачі в психолого-педагогічній діяльності, обрати відповідні до навчального плану дисципліни (змістовий компонент); обрати форми, методи, прийоми і засоби навчальної, самостійної та практично зорієнтованої діяльності майбутніх викладачів та схарактеризувати критерії відповідних виявів знань, умінь, навичок (операційно-діяльнісний компонент); забезпечити дієвий контроль та самоконтроль за рівнем академічних і особистісних досягнень студентів (контрольно-регульовальний); забезпечити якісну діагностику та самодіагностику рівня академічних та особистісних досягнень студентів (оцінно-результативний компонент).

Компетентнісний підхід зорієнтовано на вироблення тактики освітнього процесу, розробку структури психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ та визначення результатів навчання. Реалізація зазначеного підходу здійснюється завдяки таким діям: аналіз загальних компетенцій, найбільш важливих для роботодавців та випускників; визначення загальних та специфічних для педагогічної освіти компетенцій; інтегрування специфічних компетенцій із освітньо-кваліфікаційною характеристикою певних фахівців (професійні функції) та інше.

Акмеологічний підхід зорієнтовано на створення умов, що спонукають особистість до прогресивного саморозвитку, самоорганізації та відповідно професійного самовдосконалення в досягненні оптимального рівня психолого-педагогічної підготовки та психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ. Для реалізації цього підходу здійснювалися такі дії: визначалися потреби та потенціал психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, зокрема фізико-математичних дисциплін; визначення результатів навчання відповідно до обраних компетенцій психолого-педагогічної підготовки загалом та її окремих структурних одиниць; суб'єктна орієнтація під час конструювання і безпосереднього впровадження педагогічного впливу на студентів як мету, суб'єкт, результат і головну умову ефективності навчання та виховання та інше.

Аксіологічний підхід зорієнтовано на визначення сукупності пріоритетних цінностей в освіті, вихованні й саморозвитку людини сучасного суспільства та проектування їхнього відображення в нормах та цілях майбутніх викладачів ПТНЗ у процесі психолого-педагогічної підготовки. Реалізація зазначеного підходу здійснювалася шляхом: виявлення ціннісних орієнтацій студентів, з подальшим коригуванням щодо етичних позицій у психолого-педагогічній діяльності; інформування студентів про ціннісні орієнтації та виокремлення найбільш значущих при викладанні циклу психолого-педагогічних дисциплін; аналізу аксіологічного потенціалу психолого-педагогічних дисциплін, безпосереднього морального ставлення особистості до явищ навколишньої дійсності, інших людей і їхніх вчинків; адаптація студентів до системи професійних ціннісних орієнтацій завдяки навчальній, практично зорієнтованій, самостійній діяльності та взаємодії з викладачами як носіями педагогічної моралі та інше.

Виявлено, що психолого-педагогічна компетентність базується на загальних та специфічних компетенціях педагогічної освіти (інструментальні, міжособистісні, системні). Визначено психолого-педагогічну компетентність як динамічне поєднання етичних цінностей та міжособистісних, когнітивних, метакогнітивних, розумових, практичних знань, умінь і навичок, що є результатом психолого-педагогічної підготовки випускника ВНЗ (бакалавра) для виконання психолого-педагогічної діяльності. *Етичні цінності*: сукупність норм поведінки (моральна свідомість (знання та почуття), моральна діяльність, моральні відносини), що визначають аксіологічний вектор майбутньої психолого-педагогічної діяльності. *Когнітивні та метакогнітивні вміння, навички, знання та розуміння*: когнітивна сфера особистості (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява та увага), метакогнітивна сфера особистості (метакогнітивна обізнаність, метакогнітивна оцінка, метакогнітивна регуляція), що мають місце в оволодінні особливостями психолого-педагогічної діяльності (змістом є теоретичні знання академічної сфери). *Розумові та практичні вміння та навички здійснення психолого-педагогічної діяльності*: конструктивні, комунікативні, дидактичні, перцептивні, сугестивні, пізнавальні, прикладні, уміння в галузі педагогічної техніки (змістом є практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій). *Міжособистісні вміння та навички в процесі психолого-педагогічної діяльності*: володіння методами спілкування та активної взаємодії під час реалізації психолого-педагогічної діяльності.

У третьому розділі – «Обґрунтування системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів» – спроектовано зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; охарактеризовано методичне забезпечення та контрольні-діагностичні заходи означеної підготовки; обґрунтовано систему психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ та представлено її модель.

Формулювання змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ базується на засадах компетентнісного підходу, який пов'язуємо з отриманням конкретного результату на кожному етапі професійного становлення та оволодінням конкретними компетенціями, зорієнтованими на формування психолого-педагогічної компетентності (як кінцевого результату). Виокремлено загальні та специфічні для педагогічної освіти компетенції, які студенти мають набути в процесі навчання. Вимірюваність компетенцій пов'язуємо з досягненнями в результатах навчання. Удосконалено зміст дисциплін щодо окремих результатів навчання, що стосується специфіки діяльності в умовах ПТНЗ та особистого професійного зростання майбутніх викладачів. Це передбачає зміни в методах навчання та оцінювання, які застосовуються в процесі підготовки (за основу обираємо проблемне та активне навчання).

Контрольно-діагностичні заходи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ пов'язуємо з особливостями системи педагогічного оцінювання. Із низки функцій контролю головною обираємо забезпечення зворотного зв'язку.

На підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ виділено низку ознак системи: наявність складових компонентів, з яких утворюється система, і зв'язків між ними; наявність функціональних характеристик системи загалом і окремих її компонентів; наявність комунікативних властивостей системи, які виявляються у формі взаємодії цієї системи з системами вищого і нижчого порядку.

Авторська система психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ складається з таких компонентів: *цільовий компонент* – окреслює мету і завдання навчальної, самостійної та практично зорієнтованої діяльності студентів, спрямованих на формування психолого-педагогічної компетентності; цілі (завдання) співвідносяться з навчальними планами (програмами) ВНЗ, освітньо-кваліфікаційною характеристикою, Національною рамкою кваліфікацій, специфікою психолого-педагогічної діяльності викладачів ПТНЗ; *ціннісно-мотиваційний компонент* передбачає формування позитивної мотивації студентів до психолого-педагогічної діяльності на основі професійних цінностей; *змістовий компонент* відображає оптимальний підбір психолого-педагогічних дисциплін у навчальному плані, наповнюваність навчальних програм і навчально-методичних ресурсів, спрямованих на досягнення цілей; *операційно-діяльнісний компонент* передбачає вибір форм, методів, прийомів і засобів навчальної, самостійної і практично зорієнтованої діяльності студентів при вивченні психолого-педагогічних дисциплін; *контрольно-регульовальний компонент* забезпечує контроль і самоконтроль за рівнем академічних (особистісних) досягнень студентів, що дозволяє оперативно регулювати і коригувати змістовний і операційно-діяльнісний компоненти психолого-педагогічної підготовки; *оцінно-результативний компонент* полягає в якісній діагностиці і самодіагностиці рівня академічних (особистісних) досягнень студентів та виявленні шляхів їхнього поліпшення.

Із використанням методу моделювання було розроблено модель авторської системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, схематично зображену на рис. 1.

Реалізація системи здійснювалась на підготовчому, основному та завершальному етапах, які спрямовано на адаптацію, інтенсифікацію та ідентифікацію майбутніх викладачів ПТНЗ до цього процесу.

Підготовчий етап (1 курс). Мета: адаптація майбутніх викладачів ПТНЗ до умов і змісту професійно-освітнього процесу, до нової соціальної ролі, налагодження відносин один з одним і з педагогами. Підготовка проводилася на основі дисципліни «Вступ до фаху», при вивченні якої розкриваються перспективи і шляхи оволодіння обраною спеціальністю; забезпечується мотивація студентів до психолого-педагогічної діяльності та ціннісного ставлення до неї.

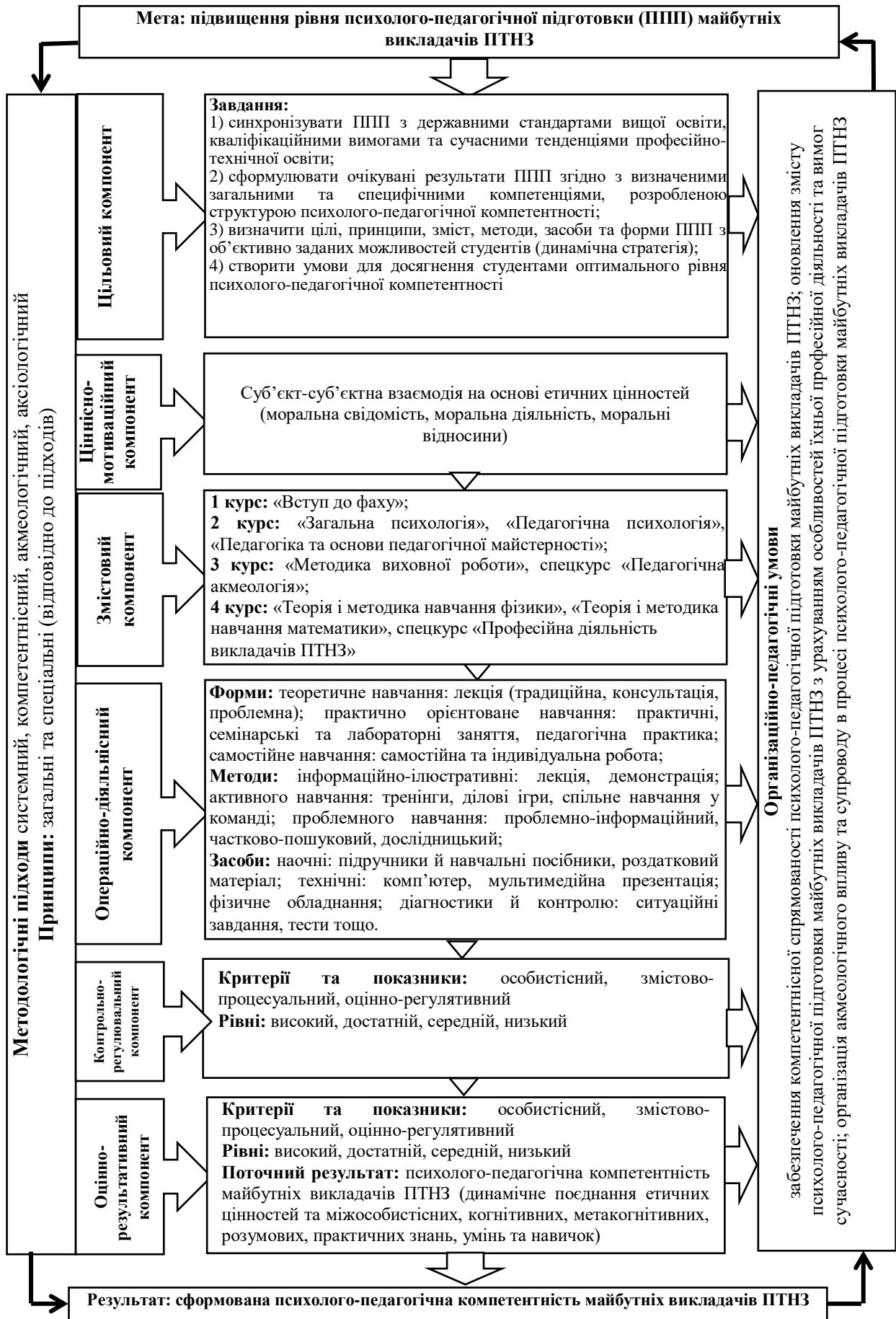

Рис. 1 Модель системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ

Основний етап (2-3 курс). Мета: інтенсифікація психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. На цьому етапі продовжено мотивацію студентів до психолого-педагогічної діяльності на основі отримання позитивного досвіду ресурсами навчальних дисциплін «Загальна психологія», «Педагогічна психологія», «Педагогіка та основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи», спецкурсу «Педагогічна акмеологія», вивчення яких поглиблює психолого-педагогічну підготовку студентів з питань досягнення «акме» в професійній діяльності. Проводиться систематичний контроль та діагностика рівня особистісних досягнень студентів щодо очікуваних результатів навчальної, практично зорієнтованої, самостійної діяльності та заданих оптимумів.

Завершальний етап (4 курс). Мета: ідентифікувати майбутніх викладачів ПТНЗ з обраною спеціальністю. Завдання етапу: забезпечити стійку професійну спрямованість на основі досягнення очікуваних результатів та заданих оптимумів; сприяти систематизації міжособистісних, когнітивних, метакогнітивних та практичних умінь і навичок психолого-педагогічної діяльності через вивчення дисциплін «Теорія і методика навчання фізики», «Теорія і методика навчання математики», спецкурсу «Професійна діяльність викладачів ПТНЗ» на основі етичних цінностей; залучити студентів до активного використання набутого досвіду в дослідницькій діяльності та виконанні завдань педагогічної практики; ресурсами акмеологічного впливу та супроводу сприяти подальшому професійному самовизначенню студентів; здійснити контроль та діагностику рівня академічних (особистісних) досягнень студентів щодо очікуваних результатів навчальної, практично зорієнтованої, самостійної діяльності та заданих оптимумів.

Отже, проведене дослідження створило науково-теоретичне підґрунтя для екстраполяції розробленої моделі системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ.

У четвертому розділі – «Організаційно-педагогічні умови психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів» – розкрито організаційно-педагогічні умови психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ та їхню апробацію.

Організаційно-педагогічними умовами психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ обрано: забезпечення компетентнісної спрямованості психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ з урахуванням особливостей їхньої професійної діяльності та вимог сучасності; організація акмеологічного впливу та супроводу в процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ.

Реалізація організаційно-педагогічних умов здійснюється на трьох рівнях: система психолого-педагогічної підготовки – педагогічний процес – педагогічна ситуація. Так, забезпечення компетентнісної спрямованості психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ реалізується щодо її компонентів з переорієнтацією на результат освіти в діяльнісному вимірі та зміцнення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і

навичок на формування й розвиток здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях. *Забезпечення компетентнісного спрямування психолого-педагогічної підготовки: загальні завдання на рівні системи психолого-педагогічної підготовки:* окреслити мету і завдання психолого-педагогічної підготовки згідно з навчальними планами (програмами) ВНЗ, освітньо-кваліфікаційною характеристикою, Національною рамкою кваліфікацій, специфікою психолого-педагогічної діяльності викладачів ПТНЗ; обрати методи мотивації студентів до психолого-педагогічної діяльності на основі отримання позитивного досвіду; розробити зміст психолого-педагогічної підготовки на основі отримання конкретного результату на кожному етапі психолого-педагогічної підготовки та оволодіння конкретними компетенціями, зорієнтованими на формування психолого-педагогічної компетентності (як кінцевого результату); обрати форми, методи, прийоми й засоби навчальної, самостійної та практично зорієнтованої діяльності студентів, які сприятимуть оволодінню компетенціями; забезпечити контроль (самоконтроль) та діагностику (самодіагностику) за рівнем академічних (особистісних) досягнень студентів щодо оволодіння психолого-педагогічними компетенціями.

Загальні завдання на рівні педагогічного процесу: окреслити мету і завдання навчальної, самостійної та практично зорієнтованої діяльності студентів, спрямованих на формування психолого-педагогічної компетентності (визначити передбачувані результати); визначити аксіологічний потенціал дисципліни (окремої теми) та її вплив на мотиваційну сферу студентів; обрати оптимальні методи стимуляції; наповнити зміст дисципліни (окремої теми) щодо досягнення передбачуваних результатів; обрати оптимальні форми, методи та засоби в досягненні передбачуваних результатів при викладанні дисципліни (окремої теми); розробити зміст та інструментарій контролю та самоконтролю рівня академічних (особистісних) досягнень студентів щодо результатів навчання окремої теми та дисципліни загалом; розробити критерії діагностики та самодіагностики рівня академічних (особистісних) досягнень студентів щодо результатів навчання окремої теми та дисципліни загалом.

Загальні завдання на рівні педагогічної ситуації: окреслити мету й завдання педагогічних ситуацій, спрямованих на формування психолого-педагогічної компетентності (визначити передбачувані результати); визначити аксіологічний та компетентнісний потенціал педагогічної ситуації щодо дисципліни (окремої теми) та її вплив на мотиваційну сферу студентів; наповнити зміст педагогічної ситуації щодо досягнення передбачуваних результатів; обрати оптимальний тип педагогічної ситуації в досягненні передбачуваних результатів; розробити зміст та інструментарій контролю та самоконтролю рівня академічних (особистісних) досягнень студентів щодо результатів педагогічної ситуації; розробити критерії діагностики та самодіагностики рівня академічних (особистісних) досягнень студентів щодо результатів педагогічної ситуації.

Оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів з урахуванням особливостей їхньої професійної діяльності та вимог сучасності передбачає: орієнтування на результат психолого-педагогічної підготовки на

кожному етапі професійного становлення; описання навчальних програм спецкурсів та опис окремих модулів навчальних дисциплін на основі загальних та специфічних компетенцій, результатів навчання, розподілу кредитів; залучення студентів до науково-дослідної діяльності у фаховій сфері з елементами психолого-педагогічної діяльності в закладах професійно-технічної освіти; включення до змісту педагогічної практики завдань, пов'язаних з психолого-педагогічною діяльністю в закладах професійно-технічної освіти.

Забезпечення акмеологічного впливу та супроводу психолого-педагогічної підготовки: загальні завдання на рівні системи психолого-педагогічної підготовки: визначити оптимуми в досягненні психолого-педагогічної компетентності; визначити мотиви в досягненні «акме» психолого-педагогічної діяльності; оновити зміст психолого-педагогічної підготовки щодо педагогічної акмеології; обрати форми, методи, прийоми й засоби здійснення акмеологічного впливу та супроводу; розробити зміст та інструментарій самоконтролю рівня академічних (особистісних) досягнень студентів; розробити критерії самодіагностики рівня академічних (особистісних) досягнень студентів.

Загальні завдання на рівні педагогічного процесу: визначити оптимуми в досягненні результатів навчання; обрати методи стимуляції досягненні «акме» в психолого-педагогічній діяльності; обрати зміст для самостійного опрацювання; обрати форми, методи, прийоми й засоби здійснення акмеологічного впливу та супроводу; розробити зміст та інструментарій самоконтролю рівня академічних (особистісних) досягнень студентів щодо окремої теми та дисципліни загалом; розробити критерії самодіагностики рівня академічних (особистісних) досягнень студентів щодо окремої теми та дисципліни загалом.

Загальні завдання на рівні педагогічної ситуації: окреслити мету та завдання в досягненні оптимума результатів навчання; визначити акмеологічний потенціал педагогічної ситуації щодо дисципліни (окремої теми) та її вплив на мотиваційну сферу студентів; наповнити зміст педагогічної ситуації для досягнення оптимуму очікуваних результатів; обрати форми, методи, прийоми і засоби здійснення акмеологічного впливу та супроводу; розробити зміст та інструментарій самоконтролю рівня академічних (особистісних) досягнень студентів щодо окремої педагогічної ситуації; розробити критерії самодіагностики рівня академічних (особистісних) досягнень студентів щодо окремої педагогічної ситуації.

У п'ятому розділі – «Експериментальне дослідження дієвості спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів» – розкрито організацію та проведення експериментального дослідження спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; обґрунтовано методику організації моніторингу означеного процесу та наведено порівняльний аналіз результатів експериментального дослідження з оцінювання дієвості спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ.

Педагогічний експеримент з перевірки дієвості психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів здійснено в три етапи: підготовчий, практичний, завершальний.

Перший етап – підготовчий. Під час цього етапу відбувся вибір необхідної кількості експериментальних об'єктів (навчальні групи, ВНЗ), визначення необхідної тривалості проведення експерименту, розробка методики його проведення, вибір конкретних наукових методів для вивчення початкового стану досліджуваного об'єкта (анкетування, інтерв'ю, експертна оцінка), перевірка доступності й ефективності розробленої методики експерименту, визначення ознак, за якими можна встановити зміни в експериментальному об'єкті під впливом відповідних педагогічних чинників.

Другий етап – практичний (безпосереднє проведення експерименту). На цьому етапі вивчено початковий стан організаційно-педагогічних умов, у яких проводився експеримент; оцінено стан учасників педагогічних впливів; сформульовано критерії ефективності запропонованої системи заходів; проведено інструктаж учасників експерименту про порядок і умови його впровадження; зафіксовано одержані на основі проміжних зрізів дані про хід експерименту, що характеризували зміни в об'єкті під впливом експериментальних заходів; визначено можливі типові недоліки, які можуть виникати під час проведення експерименту.

Третій етап – завершальний. Здійснювалося підбиття підсумків експерименту, описувалися результати впровадження спроектованої моделі психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ (рівень сформованості психолого-педагогічної компетентності).

Педагогічний експеримент здійснювався протягом 2013–2017 рр. на базі ВНЗ України: Бердянський державний педагогічний університет (факультет фізико-математичної, комп'ютерної та технологічної освіти), Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (фізико-математичний факультет), Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (факультет фізики, математики та інформатики), Запорізький національний університет (математичний факультет, фізичний факультет), ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет» (фізико-математичний факультет), Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (факультет математики, фізики і технологій) підготовки студентів освітнього ступеня «бакалавр» за напрямами підготовки 6.040201 «Математика*» та 6.040203 «Фізика*» (станом на 2013 р.).

Розробка методики проведення педагогічного експерименту здійснювалася на основі спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ.

Базуючись на раніше визначених складниках психолого-педагогічної компетентності, виділено три критерії: особистісний, змістово-процесуальний, оцінно-регулятивний. При цьому кожен критерій є сукупністю кількох показників, які характеризують найбільш суттєві й необхідні вияви компонентів психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ.

Розглянуто моніторинг як метод відстеження результативності спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ з метою оцінювання ефективності її функціонування на констатувальному, формувальному та контрольному етапах дослідження. З цією метою використано методи тестування, анкетування, вирішення педагогічних ситуацій та педагогічне спостереження. Моніторинг мав такі різновиди: вхідний, на якому вивчався початковий рівень розвитку кожного з компонентів психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ; поточний, що здійснювався з метою перевірки змін у формуванні психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ під впливом організаційно-педагогічних умов експериментальної моделі на всіх її етапах; підсумковий, який проводився після формувального етапу експерименту й передбачав з'ясування динаміки сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів.

Достовірність результатів експериментального дослідження забезпечено раціональним вибором величини вибірки студентів, від якості якої залежить коректність одержаних результатів. Для проведення педагогічного експерименту було відібрано експериментальну та контрольну групи студентів, що охоплюють у загальній кількості 384 особи, за напрямом підготовки 6.040201 «Математика*» та 6.040203 «Фізика*» (станом на 2013/2014 н.р.). У контрольну групу були включені студенти 1 курсів фізико-математичних факультетів, обраних для експерименту, які вивчали психолого-педагогічні дисципліни на основі традиційно сформованої практики (всього 192 особи). В експериментальну групу ввійшли студенти (192 особи) цих же факультетів, які вивчали психолого-педагогічні дисципліни з використанням розробленого нами навчально-методичного забезпечення.

У процесі дослідження зіставлено показники КГ й ЕГ, одержані в процесі педагогічного експерименту. У таблицях 1 і 2, поданих нижче, систематизовано експериментальні результати сформованості компонентів психолого-педагогічної компетентності на різних етапах педагогічного експерименту (табл. 1, 2).

Проаналізовано експериментальні результати, що засвідчили якісні зміни в рівнях сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ (рис. 2): зменшення кількості студентів на низькому та середньому рівнях у КГ (на 4,51% і 2,71 відповідно) та ЕГ (на 8,61% і 18,7% відповідно); збільшення кількості студентів на достатньому та високому рівнях у КГ (на 4,84% і 2,38% відповідно) та ЕГ (на 15,64% і 11,74% відповідно), що підтверджено використанням методів математичної статистики, зокрема

розрахунку непараметричного критерію Пірсона χ^2 та t-критерію Стьюдента.

Одержане значення критерію Пірсона $\chi^2_{експ} = 18,87$ ($\chi^2_{експ.} > \chi^2_{крит} (18,87 > 7,8)$) при рівні значущості $p=0,05$ свідчить про вплив системи психолого-педагогічної підготовки на формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ.

Одержане значення t-критерію Стьюдента $t_{розрах.} = 11,63$ ($t_{табл.} < t_{розрах.} (1,7033 < 11,63)$) свідчить про відмінність рівня сформованості психолого-

педагогічної компетентності експериментальної й контрольної груп з імовірністю 95%.

Таблиця 1

Систематизовані експериментальні результати про рівні сформованості компонентів психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ на констатувальному етапі експерименту

Критерії	Рівень	Низький		Середній		Достатній		Високий	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Етичні цінності									
Особистісний	КГ	17	8,85	141	73,44	34	17,71	-	-
	ЕГ	27	14,06	123	64,06	42	21,88	-	-
Змістово-процесуальний	КГ	21	10,94	117	60,94	46	23,96	8	4,16
	ЕГ	23	11,98	129	67,19	36	18,75	4	2,08
Оцінно-регулятивний	КГ	27	14,06	103	53,65	58	30,21	4	2,08
	ЕГ	23	11,98	100	52,08	61	31,77	8	4,17
Когнітивні уміння, навички, знання та розуміння									
Особистісний	КГ	19	9,89	111	57,81	56	29,17	6	3,13
	ЕГ	17	8,85	108	56,25	63	32,82	4	2,08
Змістово-процесуальний	КГ	44	22,92	62	32,29	69	35,94	17	8,85
	ЕГ	35	18,23	79	41,15	61	31,77	17	8,85
Оцінно-регулятивний	КГ	48	25	58	30,21	65	33,85	21	10,94
	ЕГ	44	22,92	67	34,9	62	32,29	19	9,89
Розумові та практичні уміння та навички									
Особистісний	КГ	39	20,31	86	44,8	40	20,83	27	14,06
	ЕГ	35	18,23	90	46,87	42	21,88	25	13,02
Змістово-процесуальний	КГ	44	22,92	60	31,25	60	31,25	28	14,58
	ЕГ	27	14,06	78	40,63	60	31,25	27	14,06
Оцінно-регулятивний	КГ	48	25,00	71	36,98	63	32,81	10	5,21
	ЕГ	40	20,83	75	39,06	65	33,86	12	6,25
Міжособистісні вміння та навички									
Особистісний	КГ	25	13,02	108	56,25	44	22,91	15	7,82
	ЕГ	23	11,98	104	54,17	49	25,52	16	8,33
Змістово-процесуальний	КГ	23	11,98	110	57,30	46	23,95	13	6,77
	ЕГ	25	13,02	106	55,21	47	24,48	14	7,29
Оцінно-регулятивний	КГ	21	10,94	106	55,20	48	25,00	17	8,86
	ЕГ	27	14,06	108	56,25	51	26,56	6	3,13

Систематизовані експериментальні результати про рівні сформованості компонентів психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ після формувального етапу експерименту

Критерії	Рівень	Низький		Середній		Достатній		Високий	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осі б	%
Етичні цінності									
Особистісний	КГ	10	5,21	125	65,10	50	26,04	7	3,65
	ЕГ	-	-	60	31,25	96	50,00	36	18,75
Змістово-процесуальний	КГ	17	8,85	106	55,21	61	31,77	8	4,17
	ЕГ	12	6,25	84	43,75	83	43,23	13	6,77
Оцінно-регулятивний	КГ	17	8,85	92	47,92	71	36,98	12	6,25
	ЕГ	12	6,25	36	18,75	102	53,12	42	21,88
Когнітивні уміння, навички, знання та розуміння									
Особистісний	КГ	15	7,81	115	59,89	54	28,13	8	4,17
	ЕГ	11	5,73	102	53,13	71	36,97	8	4,17
Змістово-процесуальний	КГ	17	8,85	89	46,36	69	35,94	17	8,85
	ЕГ	9	4,69	25	13,02	106	55,21	52	27,08
Оцінно-регулятивний	КГ	36	18,75	62	32,29	69	35,94	25	13,02
	ЕГ	21	10,94	44	22,92	91	47,39	36	18,75
Розумові та практичні вміння та навички									
Особистісний	КГ	33	17,19	80	41,67	46	23,95	33	17,19
	ЕГ	19	9,89	54	28,13	71	36,98	48	25
Змістово-процесуальний	КГ	33	17,19	69	35,94	65	33,85	25	13,02
	ЕГ	9	4,69	56	29,16	81	42,19	46	23,96
Оцінно-регулятивний	КГ	44	22,92	69	35,94	60	31,25	19	9,89
	ЕГ	21	10,94	58	30,21	84	43,75	29	15,1
Міжособистісні вміння та навички									
Особистісний	КГ	15	7,81	85	44,27	71	36,98	21	10,94
	ЕГ	10	5,21	61	31,77	81	42,19	40	20,83
Змістово-процесуальний	КГ	17	8,85	81	42,19	69	35,94	25	13,02
	ЕГ	12	6,25	59	30,73	79	41,15	42	21,87
Оцінно-регулятивний	КГ	19	9,90	83	43,22	67	34,89	23	11,99
	ЕГ	14	7,29	63	32,81	77	40,1	38	19,8

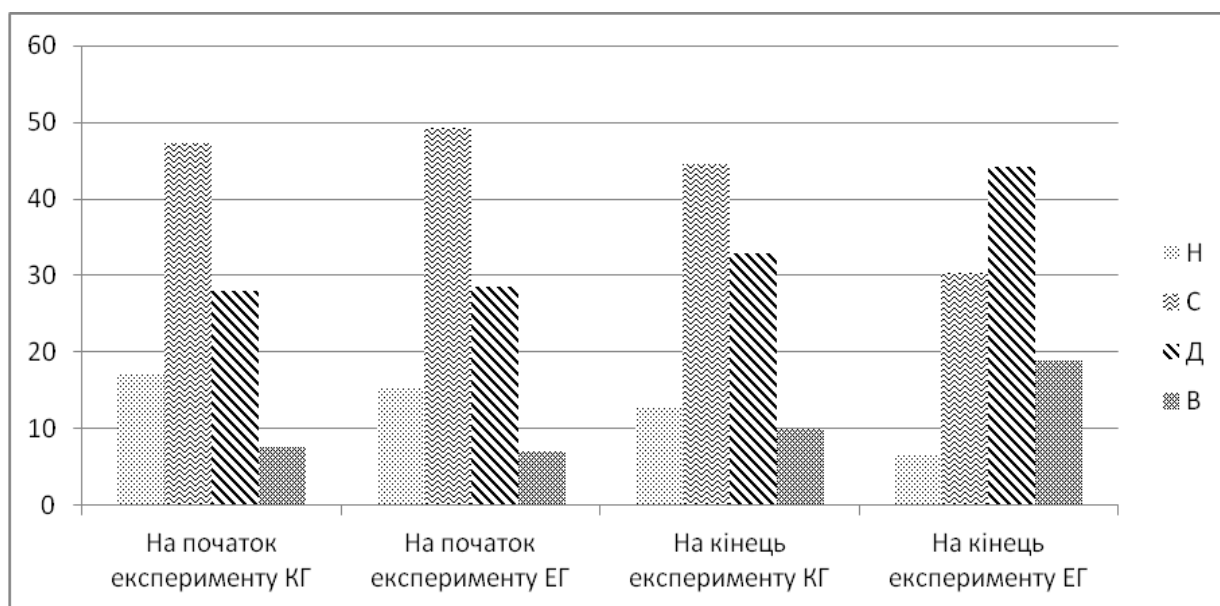

Рис. 2 Динаміка якісних змін сформованості психолого-педагогічної компетентності студентів контрольної та експериментальної груп

За всіма параметрами відбулися статистично достовірні зміни рівня сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ, що дає підставу зробити висновок про дієвість спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано розв'язання наукової проблеми щодо проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, що виявляється в розробленні та науковому обґрунтуванні системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ та умов її реалізації у ВНЗ. Результати дослідження засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань і дали змогу сформулювати такі **ВИСНОВКИ**:

1. На підставі визначених тенденцій розвитку професійно-технічної освіти в сучасних соціально-економічних умовах, аналізу стандартів вищої освіти та науково-педагогічного досвіду психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців в умовах ВНЗ виявлено шляхи і засоби підвищення ефективності психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, як-от: забезпечення кореляції між майбутніми професійними функціями, компетенціями їхньої реалізації та змістом дисциплін, у процесі викладання яких вони формуються; посилення впливу на формування соціально-особистісних компетенцій, що відповідають за самостійне професійне зростання, засобами педагогічної акмеології та забезпечення супроводу цього процесу; удосконалення змісту психолого-педагогічної підготовки на основі сформульованих очікуваних результатів та особливостей діяльності викладачів фізико-математичних дисциплін в умовах ПТНЗ.

2. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури, наукових праць, нормативно-правових документів та стандартів вищої освіти обґрунтовано

концепцію проектування системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, основні положення якої висвітлюють суть цього процесу від ідеї до результату – сформованості оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності. Проектування розглядається як чинник, що зумовлює хід психолого-педагогічної підготовки та визначає її характер. Етапи проектування системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів відповідають загальному алгоритму подібних процесів згідно з основними фазами життєвого циклу та діями, специфічними за змістом для певного виду діяльності. Концепція базується на єдності методологічного, теоретичного, методичного та практичного концептів. Зокрема, методологічний концепт відображає взаємозв'язок і взаємодію методологічних підходів та принципів: системний (багатоплановості, багатомірності, ієрархічності, різнопорядковості, динамічності, діагностованості, відповідності, людських пріоритетів); компетентнісний (стратегічний принцип студентоцентризму); акмеологічний (гуманізму, демократизму, неперервності, персоніфікації, діалогічності); аксіологічний (гуманізму, комплексності, адекватності, динамізму, емоційності), кожен з яких має власне призначення та сприяє реалізації ідеї про створення організаційно-педагогічних умов для оптимальної готовності студентів до психолого-педагогічної діяльності у ПТНЗ.

3. Теоретично обґрунтовано та визначено структуру психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ, яка становить динамічне поєднання етичних цінностей та міжособистісних, когнітивних, метакогнітивних, розумових, практичних знань, умінь та навичок, що є результатом психолого-педагогічної підготовки.

Схарактеризовано критерії та показники сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ: особистісний (наявність та рівень розвитку особистісних складників, що відповідають вимогам психолого-педагогічної підготовки); змістовно-процесуальний (наявність та рівень сформованості знань, розуміння та здатностей здійснення психолого-педагогічної діяльності) та оцінно-регулятивний (наявність та рівень психолого-педагогічної рефлексії), які за сукупністю ознак виявили рівень психолого-педагогічної готовності (низький, середній, достатній та високий) на кожен з компонентів означеної компетентності.

4. Процес формування психолого-педагогічної компетентності викладачів ПТНЗ здійснювався шляхом проектування системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. Авторська система психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ базується на визначених компонентах, кожен з яких має свої складники: *цільовий* – окреслює мету і завдання навчальної, самостійної та практично зорієнтованої діяльності студентів, спрямованих на формування психолого-педагогічної компетентності; цілі (завдання) співвідносяться з навчальними планами (програмами) вищого навчального закладу, освітньо-кваліфікаційною характеристикою, Національною рамкою кваліфікацій, специфікою психолого-педагогічної діяльності викладачів ПТНЗ; *ціннісно-мотиваційний* – передбачає формування позитивної мотивації

студентів до психолого-педагогічної діяльності на основі професійних цінностей; *змістовий* – відображає оптимальний підбір психолого-педагогічних дисциплін у навчальному плані, наповнюваність навчальних програм і навчально-методичних ресурсів, спрямованих на досягнення цілей; *операційно-діяльнісний* – передбачає вибір форм, методів, прийомів і засобів навчальної, самостійної і практично зорієнтованої діяльності студентів при вивченні психолого-педагогічних дисциплін; *контрольно-регулювальний* – забезпечує контроль і самоконтроль за рівнем академічних (особистісних) досягнень студентів, що дозволяє оперативно регулювати і коригувати змістовий і операційно-діяльнісний компоненти психолого-педагогічної підготовки; *оцінно-результативний* – полягає в якісній діагностиці і самодіагностиці рівня академічних (особистісних) досягнень студентів та виявленні шляхів їхнього поліпшення. Усі компоненти взаємопов'язані і є продовженням один одного.

5. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови реалізації спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ (забезпечення компетентнісної спрямованості психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ; оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ з урахуванням особливостей їхньої професійної діяльності та вимог сучасності; організація акмеологічного впливу та супроводу в процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ), яка здійснюється на трьох рівнях: рівень системи психолого-педагогічної підготовки (задає необхідну стратегію в досягненні психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ); рівень педагогічного процесу (задає алгоритм дій щодо досягнення результатів оволодіння теоретичними знаннями, практично зорієнтованою та самостійною діяльностями окремої теми та дисципліни загалом); рівень педагогічної ситуації (сприяє оптимальній концентрації впливу на особистість майбутніх викладачів ПТНЗ).

6. Експериментально перевірено дієвість спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. Узагальнення результатів формувального етапу педагогічного експерименту, підтверджене за допомогою статистичних методів дослідження, засвідчило значні відмінності в кількісних та якісних показниках рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ. Так, в експериментальній групі домінуючими рівнями стали високий, достатній та середній, водночас у контрольній – достатній, середній та низький. В експериментальній групі значно збільшився достатній та високий рівні сформованості психолого-педагогічної компетентності (на 15,64% і 11,74% відповідно), на відміну від контрольної групи, у якій вони залишилися практично незмінними (на 4,84% і 2,38% відповідно). Показники середнього та низького рівнів сформованості психолого-педагогічної компетентності в експериментальній групі значно зменшилися (на 18,77% і 8,61% відповідно), водночас у контрольній групі залишилися практично незмінними (на 2,71% і 4,51% відповідно). Це засвідчило ефективність спроектованої моделі системи психолого-педагогічної підготовки та ефективності проведеної експериментальної роботи.

Викладені в дисертації результати досліджень і висновки не претендують на остаточне й вичерпне розв'язання проблеми проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. Перспективи подальших розробок убачаємо у визначенні шляхів підвищення ефективності психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ у рамках STEM-освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Кривильова О. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх викладачів ПТНЗ: теоретичний та методичний аспекти: [моногр.]. Бердянськ: БДПУ, 2017. 305 с.
2. Кривильова О. Педагогічна акмеологія: навч. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2016. 187 с.
3. Кривильова О. А. Педагогічна діяльність викладачів ПТНЗ: навч. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2016. 228 с.
4. Кривильова О. А. Дисципліна «Вступ до фаху» – перша сходинка у формуванні готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Сер.: Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ, 2008. № 2. С. 105–111.
5. Кривильова О. А. Організація самостійної діяльності студентів як крок до входження у Болонський процес. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: зб. наук. праць. Слов'янськ: ВЦ СДПУ, 2008. Вип. XXXIX С. 79–83.
6. Кривильова О. А. Ціннісні якості майбутнього фахівця як складова педагогічної культури. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Сер.: Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ, 2008. № 3, ч. 1. С. 118–121.
7. Кривильова О. А. Тренінговий підхід у формуванні професійного становлення майбутнього фахівця. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. праць. Харків: УПА, 2009. № 24–25 С. 456–460.
8. Кривильова О. А. Використання творчого підходу на шляху професійного становлення майбутнього фахівця. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Сер.: Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ, 2010. № 2. С. 144–147.
9. Кривильова О. А. Використання педагогічних технологій у формуванні творчої особистості бакалавра-викладача практичного навчання. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. праць [Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини]. Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. № 4, ч. 2. С. 80–86.
10. Кривильова О. А. Акмеологічний аспект формування професійної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*: зб. наук. праць. Сер. 16.

Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики. Київ: вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. Вип. 22 (32). С. 16–19.

11. Кривильова О. А. Професійне становлення інженера-педагога в умовах вищого навчального закладу. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. праць. Харків: Українська інженерно-педагогічна академія, 2013. Вип. 38–39. С. 399–403.

12. Кривильова О. А. Творчість керівника навчального закладу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*: зб. наук. праць. Сер. 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Київ: вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. Вип. 19 (29). С. 24–27.

13. Кривильова О. Особливості психолого-педагогічної діяльності викладачів ПТНЗ. *Молодь і ринок*: щомісячн. наук.-пед. журн. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. 2014. № 5 (112). С. 49–52.

14. Кривильова О. Проектування як чинник удосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. *Молодь і ринок*: щомісячн. наук.-пед. журн. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. 2014. № 12 (119). С. 92–95.

15. Кривильова О. А. Компоненти психолого-педагогічної діяльності майбутніх викладачів ПТНЗ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць. Запоріжжя: КПУ, 2015. Вип. 43 (96). С. 170–175.

16. Кривильова О. А. Стан психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ в умовах вищого навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць. Запоріжжя: КПУ, 2015. Вип. 41 (94). С. 530–537.

17. Кривильова О. Особистісні вектори професійного становлення майбутніх викладачів ПТНЗ. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*: наук. журн. Сер.: Педагогіка. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. № 2 (17). С. 115–119.

18. Кривильова О. Особливості виховної діяльності викладачів ПТНЗ. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогічні науки. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2016. № 1 (52). С. 182–186.

19. Кривильова О. А. Вихідні положення проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ, 2016. Вип. 2. С. 116–121.

20. Кривильова О. А. Навчальний посібник як засіб формування професійної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць. Київ: Педагогічна думка, 2016. Вип. 17. С. 216–224.

21. Кривилева Е. А. Концептуальные подходы и принципы проектирования психолого-педагогической подготовки будущих преподавателей профессионально-технических учебных заведений. *Вестник МГИРО*: науч.-

метод. журн. Минск: ГУО «Минский городской институт развития образования», 2017. № 1 (29). С. 7–12.

22. Кривилева Е. А. Психолого-педагогическая подготовка будущих преподавателей профессионально-технических учебных заведений как система. *Педагогика и психология: науч.-метод. журн.* Алматы: КазНПУ им.Абая, 2017. № 2 (31). С. 130–137.

23. Кривилева Е. А. Содержание психолого-педагогической подготовки будущих преподавателей профессионально-технических учебных заведений. *Вестник Международного университета Кыргызстана: науч. журн. Сер.: Гуманитарные науки.* Бишкек: Учебно-научно-производственный комплекс «Международный университет Кыргызстана», 2017. № 2 (32). С. 48–56.

24. Кривилева Е. А. Сущность и структура психолого-педагогической компетентности будущих преподавателей профессионально-технических учебных заведений. *Инновационные образовательные технологии: науч.-теорет. и науч.-практ. журн.* Минск: Минский инновационный университет, 2017. № 1 (49). С. 3–8.

25. Кривильова О. А. Організаційно-педагогічні умови психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету: зб. наук. праць. Сер. : Педагогічні науки.* Бердянськ: БДПУ, 2017. Вип. 3. С. 184–192.

26. Кривильова О. А. Особливості використання методів проблемного навчання у психолого-педагогічній підготовці майбутніх викладачів ПТНЗ. *ScienceRise: наук. журн. Pedagogical Education.* Харків: НВПІП «Технологічний центр», 2017. № 3 (11). С. 20–26.

Опубліковані праці апробаційного характеру

27. Кривильова О. А. Ціннісні якості майбутнього фахівця як складова педагогічної культури. *Інтегративний характер ціннісних вимірів освіти в стандартах Болонського процесу: тези доповідей міжнар. Інтернет-конф.* (Бердянськ, 21–23 трав. 2008 р.). Бердянськ: БДПУ, 2008. С. 29–30.

28. Кривильова О. А. Вплив інноваційних технологій на креативну діяльність студентів. *Форми і способи забезпечення сталого розвитку приморських територій: матеріали всеукр. наук.-практ. конф.* (Бердянськ, 31 трав. – 02 черв. 2012 р.). Бердянськ: БДПУ, 2012. С. 347–350.

29. Кривильова О. А. Роль компетентнісного підходу у професійному становленні інженера-педагога. *Інноваційні технології навчання обдарованої молоді: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 6–7 груд. 2012 р.). Київ: Інститут обдарованої дитини, 2012. С. 190–193.

30. Кривилева Е. А. Использование акмеологического подхода в профессиональной подготовке будущих преподавателей профессионально-технических учебных заведений. *Наука в современном информационном обществе: материалы II междунар. науч.-практ. конф.* (Москва, 7–8 ноября

2013 г.). Москва: Научно-издательский центр «Академический», 2013. Т. 2. С. 91–93.

31. Кривильова О. А. Взаємозв'язок сталого розвитку суспільства та сучасної освіти. *Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх інженерів-педагогів*: [кол. моногр.]. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2013. С. 11–18.

32. Кривильова О. А. Роль акмеологічних технологій у психолого-педагогічній підготовці майбутніх викладачів ПТНЗ. *Науковий вісник інноваційних технологій*: наук.-метод. вид. Кіровоград: Науково-дослідний центр інноваційних технологій, 2013. № 2 (4). С. 116–119.

33. Кривильова О. А. Формування педагогічної компетентності майбутніх викладачів практичного навчання. *Розвиток інженерно-педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Бердянськ, 11–13 верес. 2013 р.). Бердянськ: БДПУ, 2013. С. 28–31.

34. Кривилева Е. А. Тенденции развития профессионально-технического образования на Украине. *Инновационное развитие современной науки*: материалы междунар. науч.-практ. конф. (Уфа, 31 января 2014 г.): в 9 ч. Уфа: РИЦ БашГУ, 2014. Ч. 9. С. 182–184.

35. Кривильова О. А. Тенденції розвитку професійно-технічної освіти у сучасних соціально-економічних умовах. *Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*. Запоріжжя, 2014. Вип. № 4(18). URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6QknaQCh-1NU0doenVDZUtMcFk/view>.

36. Кривильова О. Використання акмеологічного підходу у процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку тисячоліття у країнах Європи та Азії*: матеріали XVII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (30–31 серп. 2015 р.). Переяслав-Хмельницький, 2015. С. 57–59.

37. Кривильова О. А. Акмеологічні технології як елемент навчального середовища майбутніх викладачів ПТНЗ. *Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи*: матеріали міжнар. наук.-практ. заоч. конф. (18 верес. 2015 р.). Маріуполь, 2015. С. 19–20.

38. Кривильова О. Сучасні вимоги до психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. *STEM-освіта – проблеми та перспективи*: матеріали I міжнар. наук.-практ. семін. (Кропивницький, 28–29 жовт. 2016 р.). Кропивницький: КЛА НАУ, 2016. С. 29–32.

39. Кривильова О. А. Акмеологічний аспект розвитку професіоналізму майбутніх викладачів ПТНЗ. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 06–07 квіт. 2016 р.). Суми: вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. Т. 2. С. 84–87.

40. Кривильова О. А. Організація акмеологічного впливу та супроводу в процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. *Фундаментальна підготовка фахівців у природничо-математичній, технічній, агротехнологічній та економічній галузях*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. з

міжнар. участю (Мелітополь, 11–13 верес. 2017 р.). Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2017. С. 73–75.

41. Кривильова О.А. Організаційно-педагогічні умови психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ. *Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній і комп'ютерній галузях*: матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Бердянськ, 13–15 верес. 2017 р.). Бердянськ: БДПУ, 2017. С. 102–103.

42. Сосницька Н. Л., Кривильова О. А. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх викладачів ПТНЗ: акмеологічний аспект. *Науковий вісник Льотної академії*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогічні науки. Кропивницький, 2017. Вип. 2. С. 121–126.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

43. Кривильова О. А. Самостійність як складова професійного самовдосконалення майбутнього фахівця. *Українсько-російські педагогічні студії*: зб. наук. праць. Бердянськ – Невинномиськ – Таганрог, 2009. С. 69–73.

44. Кривильова О. А. Підготовка магістрів до впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес вищого навчального закладу. *Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Ялта, 10–12 берез. 2011 р.). Ялта: РВВ КГУ, 2011. Ч. 2. С. 173–175.

45. Кривильова О. Особистісні вектори професійного становлення майбутніх педагогів професійного навчання. *Освіта дорослих – регіональний розвиток: досвід, виклики, стратегії*: зб. матеріалів форуму до Міжнар. днів освіти дорослих у Запорізькій обл. (Запоріжжя, 6 жовт. 2016 р.). Мелітополь, 2017. С. 94–96.

АНОТАЦІЇ

Кривильова О. А. Проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2018.

У дисертації досліджено стан теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів фізико-математичних дисциплін ПТНЗ. Обґрунтовано концепцію проектування психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, що ґрунтується на ідеї студентоцентризму в дотриманні динамічної стратегії професійної освіти та реалізації системного, компетентнісного, акмеологічного, аксіологічного підходів у створенні необхідних умов досягнення студентами оптимального рівня психолого-педагогічної компетентності відповідно до стандартів вищої освіти й професійних вимог до викладачів ПТНЗ. Теоретично обґрунтовано та визначено структуру психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ПТНЗ, яка є

динамічним поєднанням етичних цінностей і міжособистісних, когнітивних, метакогнітивних, розумових, практичних знань, умінь та навичок здійснення психолого-педагогічної діяльності. Спроектовано систему психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ, яка складається з цільового, ціннісно-мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного, контрольно-регулювального, оцінно-результативного компонентів і організаційно-педагогічних умов її реалізації. Експериментально перевірено дієвість спроектованої системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів ПТНЗ.

Ключові слова: проектування, психолого-педагогічна підготовка, психолого-педагогічна компетентність, викладачі, професійно-технічні навчальні заклади, система психолого-педагогічної підготовки.

Кривилева Е. А. Проектирование психолого-педагогической подготовки будущих преподавателей профессионально-технических учебных заведений. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2018.

В диссертации исследованы теория и практика психолого-педагогической подготовки будущих преподавателей физико-математических дисциплин профессионально-технических учебных заведений. Обоснована концепция проектирования психолого-педагогической подготовки будущих преподавателей профессионально-технических учебных заведений на идеях студентоцентризма в соответствии с динамичной стратегией профессионального образования и реализацией системного, компетентностного, акмеологического, аксиологического подходов при создании необходимых условий достижения студентами оптимального уровня психолого-педагогической компетентности. Теоретически обоснована и определена структура психолого-педагогической компетентности будущих преподавателей профессионально-технических учебных заведений, которая является динамичным сочетанием этических ценностей и межличностных, когнитивных, метакогнитивных, умственных, практических знаний, умений и навыков осуществления психолого-педагогической деятельности. Спроектирована система психолого-педагогической подготовки будущих преподавателей профессионально-технических учебных заведений, которая состоит из целевого, ценностно-мотивационного, содержательного, операционно-деятельностного, контрольно-регулирующего, оценочно-результативного компонентов и условий ее реализации. Экспериментально проверена действенность спроектированной системы психолого-педагогической подготовки будущих преподавателей ПТУ.

Ключевые слова: проектирование, психолого-педагогическая подготовка, психолого-педагогическая компетентность, преподаватели, профессионально-технические учебные заведения, система психолого-педагогической подготовки.

Kryvylova O. A. The Projection of Psychological-Pedagogical Training of epy Future Professional-Technical Educational Establishments' Teachers. – The qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2018.

For the first time theoretically grounded the scientific and pedagogical conception of the development of theory and practice of projecting of psychological-pedagogical training of the future teachers of physical and mathematical disciplines of professional-technical educational establishments, which is grounded on the idea of student-centrism in abidance of dynamic strategy of professional education and realization of the system, competence acmeological and axiological approaches in making necessary conditions of achievement by students the optimal level of psychological-pedagogical competence according to the standards of higher education and professional requirements to teachers of professional-technical educational establishments.

There have been projected the psychological-pedagogical training of the future professional-technical educational establishments' teachers which is presented as a holistic creation, that is based on external (external psychological-pedagogical training) and internal (internal psychological-pedagogical training) parts and interacts with systems of the highest and the lowest order (external surrounding and pedagogical process) and as a complex of modeling interconnections of giving components (objective, value-motivational, content, operational-activity, control-regulated, estimation-resulted) on the basis of functional limitations.

There have been grounded organizational-pedagogical conditions of realization of the system of psychological-pedagogical training of the future professional-technical educational establishments' teachers (provision of competence direction of psychological-pedagogical training of the future professional-technical educational establishments' teachers, renewal of the context of psychological-pedagogical training of the future professional-technical educational establishments' teachers with taking into consideration of peculiarities of their professional activity and requirements of modernity, organization of acmeological influence and accompanying in the process of psychological-pedagogical training of the future professional-technical educational establishments' teachers), which is realized at three levels: level of the system of psychological-pedagogical training, level of pedagogical process; levels of pedagogical situation.

There have been theoretically grounded and worked out the structure of psychological-pedagogical competence of the future professional-technical educational establishments' teachers which is based on general and specific competences of pedagogical education (instrumental, interpersonal, systemic) and it is a dynamic combination of ethical values and interpersonal, cognitive, metacognitive, meaningful, practical knowledge, skills and abilities of realizing the psychological-pedagogical activity.

There have been defined criteria and indexes of forming of psychological-pedagogical competence of the future professional-technical educational establishments' teachers, taking into consideration the essence of giving components: personality (presence and level of the development of personality parts that correspond requirements of psychological-pedagogical training); content and procedural (presence and level of forming of knowledge, skills and abilities of realization of psychological-pedagogical activity) and estimative-regulated (presence and level of psychological-pedagogical reflection), which by the combination of features have defined the level of influence of psychological-pedagogical training (low, average, sufficient and high) for each component of giving competence.

In the dissertation there have been experimentally tested the efficiency of projected model of psychological-pedagogical training of the future professional-technical educational establishments' teachers. The generalization of the results of forming stage of pedagogical experiment, improved with the help of statistical methods of research has attested the considerable differences in quantitative and qualitative indexes of levels of forming of psychological-pedagogical competence of the future professional-technical educational establishments' teachers. So, in the experimental group the dominate levels are high, satisfactory and middle, but in the control group they are satisfactory, middle and low.

Key words: projection, psychological-pedagogical training, psychological-pedagogical competence, teachers, professional-technical educational establishments, system of psychological-pedagogical training.

Підписано до друку 11.04.2018 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 187.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.